

ionuț caragea

suflet zilier

fides

HERMENEUTICA MORȚII

în „Complexul Thanatos“ al lui Ionuț Caragea
Volumul *Guru amnezic* ca introducere
în volumul *Suflet zilier*

Nașterea și moartea sînt fenomene primordiale pentru toate ființele. Dacă nașterea poate fi considerată ca un „dat“ pentru fiecare individ, moartea a ridicat numeroase semne de întrebare tuturor civilizațiilor, constituind cea mai profundă și emoționantă temă a lumii, prin refuzul de a o accepta ca atare. Toate filozofiile, științele și mitologiile și, mai ales, formele de manifestare ale artelor (muzica, pictura, sculptura, baletul, literatura scrisă și orală) s-au întrecut în a-i consacra un capital imens de exprimare.

Aproape că nu există o mare personalitate a lumii, din toate timpurile, care să nu-i fi acordat importanța necesară. Pentru că omenirea nu s-a putut mulțumi cu acest deznodămînt s-a conturat și credința mistică a continuării vieții după moarte.

În acest amplu context poezia a avut un rol deosebit (prin altitudinea sa spirituală și construcția-i distinctă) care i-a conferit aura de regină a literaturii. Majoritatea poezilor lumii și-au acordat lira pentru a înfățișa moartea în toate ipostazele ei, astfel constituindu-se un „Complex Thanatos“ al literaturii morții.

Și poetul Ionuț Caragea, în numeroasele sale volume de poezii, în colecția de „Citate și aforisme“ sau „Citate despre moarte“ din *Dicționarul suferinței*, prezintă moartea în diferite ipostaze, chiar și sub titlul *Guru amnezic*, volum apărut în anul 2009 la editura Fides din Iași.

În concepția hinduistă termenul „guru“ a fost atribuit maestrilor spirituali care răspîndeau învățăturile lui Krishna. Majoritatea religiilor hinduse au pornit din două direcții primordiale; prima fiind credința Brahma (o divinitate absolută, impersonală, care ar fi creat Universul) prin care individul se poate salva din iluzia lumii fizice doar prin evadarea în absolut, încetînd astfel a mai exista, și cea de-a doua credință, într-o ființă personală (v. mișcarea Hare Krishna) prin care fiecare individ se poate salva prin efort propriu, evadînd din lumea fizică, încredințându-și sufletul unui anumit zeu. (Din această variantă a apărut, apoi, o mulțime de alte zeități și subdiviziuni religioase.)

Aceste precizări din religiile hinduse care nu sînt tranzitate în conținutul cărții, pot fi necesare pentru a explica titlul *Guru amnezic* (de fapt este Timpul – lacomul „traficant de nisip/ în spațiul îngust/ al clepsidrei“). Cunoașterea lor ar putea explica, într-o lumină diferită de cea creștină, înclinația orientală a lui Eminescu, precum și rățăcirile ontologice ale poetului Caragea, pentru că, pe de o parte, se consideră un „om pe jumătate străin/ pe jumătate de pe altă planetă“ (poemul „Îngeri mincinoși“), iar de cealaltă, simte că „în sîngele meu se pornește Jihadul“ (poemul „În sîngele meu se pornește Jihadul“) împotriva aceluia „călău fără chip“ (poemul „Dimineți încornorate“) care este Timpul, amnezic la traumele existențiale ce-așteaptă „numărătoarea inversă“, pentru a ne pregăti de moarte.

Putem considera, de la bun început, că Ionuț Caragea a pornit, prin efortul propriu, pe drumul „salvării“ sale. În toate volumele publicate de acest talentat poet, este prezentă tema evadării din această lume. Dar această evadare nu se poate realiza decît prin moarte, iar Timpul apare ca marele și unicul vinovat, cel care ne tot trece prin etapele letale ale condiției umane. Problematika morții este pregătită gradual (o dozare a modalității de a o cunoaște) printr-o succesiune a emacierii

vieții, sîmburii ei fiind prezenți în toate fazele, derulate prin: cuvinte, dragoste, singurătate, suferință, umbră, ca în final să se ajungă la „geniala“ moarte. Înșiruirea acestor etape poate defini, din punct de vedere psihanalitic, așa numitul „Complex Thanatos“, prezent tuturor muritorilor și, mai ales, la marii poeți ai lumii: „*Ce sens avu venirea? Și-acum, ce sens plecarea?*“ (Omar Khayyám), pînă la poetica îngemănării vieții cu moartea, la Eminescu (Hypnos și Thanatos) și atitudinea faustică a marilor romantici.

Marea întrebare a lumii, din toate timpurile, a fost dacă rostul ființării este întru moarte sau moartea ar putea fi o devenire întru ființă? La această întrebare mulți înțelepți au formulat răspunsuri de o mare diversitate încă din antichitate și pînă în prezent.

Dar nici un răspuns nu a fost legitimat în întregime, fiindcă este îndoielnică tocmai originea vieții. Iar poetica lumii se limitează doar la o jalnică tînguire metafizică, pentru că încercînd să transfere condiția umană în afara spațiului euclidian, Fizica, surclasată de misticism, nu ne-a putut oferi nici o certitudine.

De aceea poezia a fost considerată o a doua religie a lumii, înrudindu-se (prin alte mijloace) cu principiile fundamentale ale omenirii, cu cele ale binelui suprem, ale sinelui suprem, adevărului universal, absolutului și perfecțiunii, încercînd să ne purifice ființa și s-o înalțe la altitudini cosmice. Adevărata poezie poate fi memorată ca o rugăciune; se recită, se cîntă, nu se uită și se transmite de la o generație la alta.

În clipa în care poezia nu respectă aceste principii, coborînd la nivelul precar al subteranelor dejecții corporale, prin obiecte proiecții psihopatie, ea devine un obiect de unică folosință; nimeni nu o recitește, nu o memorează și imediat o uită. Chiar și defulările douămiiștilor, traduse în incoerențe deliberate prin

direcționarea cuvintelor spre a coborî în empirismul lui Hume sau Locke, în care cunoașterea devine posibilă și prin „pipăirea“ trăirilor imediate (a banalelor flecuștețe), nu pot conferi vreo valoare anumitor construcții postmoderniste. În întregul travaliu poetic al generației actuale se simte mereu dezavuarea eului liric, inaccesibilitatea mesajului pentru cititorul mediu de poezie, ca o consecință a unei artificiale și false sensibilități de receptare a realului, cu aruncarea pe taraba paradigmatelor a cuvintelor scăpate din pîrloage.

De la bun început trebuie precizat că Ionuț Caragea nu face parte din grupul celor enumerați mai sus ci aparține puținilor metapoeti angajați în salvarea și renașterea poeziei moderne, promovînd o nouă mișcare literară. O evidentă probă o constituie semiologia abundentă a morții din acest volum, în care sînt înșiruite etapele ce pot defini termenul „Complexul Thanatos“, în hermeneutica morții specifică acestui poet.

Cuvintele lui sînt materialele din care se construiesc acele sublime punți de legătură din care, apoi, se înalță mereu bolta complicatelor arhitecturi ale poemelor sale: „*cuvîntul, da, cuvîntul/ umblă cu ferocitate prin lume/ scăpat din lesa divinei tragedii*“ (poemul „Ferocitatea cuvîntului“), transformîndu-i poemul într-un tren metaforic „*flămînd de timp și distanțe, accelerînd neobosit*“, care cutreieră lumea unde: „*oamenii se urcă/ împart o bucată de vreme/ și coboară cu speranța că poate se vor mai întîlni*“. Poemul devine: „*un destin șerpuind prin orizontul lacom... spre vămile cerului*“, rolul său fiind să „*așeze șinele/ pe drumuri neștiute de hoșii de trenuri*“ (poemul „*Poemul meu ca un tren*“). Astfel Caragea se delimitează de *hoșii de trenuri* – cei care au furat sacralitatea poeziei.

Poetul-demiurg conferă cuvîntului puteri sacre, pentru că și moartea – *singurul geniu vampir în mînuirea cuvîntului* – poate fi învinsă de un alt cuvînt magic, singurul „*în fața căruia oamenii*

mor“, cuvînt ce trebuie descoperit, pentru că odată rostit (un fel de „Sesam! Ouvres toi!“) moartea „*să moară în măruntaiele albului*“ (poemul „*Cuvîntul în fața căruia oamenii mor*“).

Dragostea este „*unicul perpetuum mobile*“ al vieții (poemul „Perpetuum mobile“), condamnată a fi „*un sevrăj/ între două doze de moarte*“ (poemul „Sevrăj între două doze de moarte“), poetul considerînd că „*în altă viață am fost un rîu/ iubita mea era o salcie*“ care, mai tîrziu „*a plecat în căruța unui lemnar*“ (o superbă metaforă a morții în poemul „În altă viață am fost un rîu“). A doua iubită „*a rămas în voia mării*“, ca Lorelei, cîntînd „*la miez de noapte/ vrăjind pescarii*“, pentru că poetul n-a reușit să pună „*punctul pe i*“, prima literă a cuvîntului iubire, „*de ce m-ai părăsit cuvîntule*“, melancolizînd iubirea pentru că „*i*“-ul devenise un „*tragic semn de întrebare*“ (poemul „Punctul pe i“).

Tabloul psihic al Complexului Thanatos continuă cu *singurătatea*, autorul simțindu-se abandonat într-o „*liniște cu scrupule de femeie*“ ce-l determină să pledeze „*vinovat în fața singurătății/ eliberînd măștile una cîte una... fără lacrimi, fără regrete/ într-un ritual al uitării*“ (poemul „Abandonat“) amintindu-i de acea poetă care „*toată viața nu făcuse decît să scrie/ departe de ochii cititorilor... ascunsă în propria ei metaforă.../ a singurătății..., fără cititor*“ (poemul „Cenușăreasa poeziei“), situație izbitor de asemănătoare cu a mării poete nord-americane, însingurata Emily Dickinson.

Singurătatea lui Ionuț Caragea derivă și din impactul cu lumea și cultura în care trăiește, lăsînd urme adînci asupra creației sale: „*trăiesc blestemu-nstrăinării/ prin alte lumi rătăcitor;/ necunoscut, sau dat uitării.../ pe care limbă vreți să mor?*“ (poemul „O patrie și un mormînt“).

Trecerea de la singurătate la *suferință* se realizează prin stigmatizare, preluînd prin empatie suferințele semenilor săi: „*sufăr de foamea altora/ durerile și supărările lor... de neputința*

altora/ boli netratate la timp/ ...de stres și promisiuni... de crime premeditate... cu metode de sinucidere/ și viața merge înainte ca un câine domestic/ cu limba scoasă“ (poemul „Ecolul absurdului“). Reacția poetului constă în a-și exprima ura și disprețul față de toți „traficantii de suflete“ din „piața neagră în care se vînd vieți“ în complicitate cu „poliția cerului“ și nepăsarea marilor șefi, antrenați în afacerile „de la marginea universului“ (poemul „Traficanții de suflete“).

Rezultatul acestor intense stigmatizări se concretizează prin cicatrizare; inima-i devine „o pasăre oarbă“, un cuib în care orbește oricare „altă pasăre venind de departe“ (poemul „Inima mea ca o pasăre oarbă“) sau ca o „inimă de paie“ ascunsă-n morminte (poemul „Inimă umplută cu paie“).

Aceste treceri prin toate vămile sufletești lasă amprenta unei umbre existențiale ce îl însoțește pretutindeni și-l întunecă: „*merg cu umbra mea*“ (poemul „Fidelitate“) sau „*am învățat să trăiesc privind umbra...*“ (poemul „Dimineți încornorate“) *ajunsă cu cuțitul la os*“ (poemul „Umbra ajunsă cu cuțitul la os“)... acceptînd „*liniștea... plecării fără întoarceri*“ (poemul „Monumentul umbrelor“). Caracterul dual al umbrei este evident în concepția lui Caragea, ca o punte între lumea vieții și cea a morții. Umbra aparține vieții, consecință a neîmplinirilor sale dar, în același timp, este prezentă și în moarte prin proiecția conștiinței noastre: „*umbra se-ntoarce/ mai am timp să iubesc*“ (poemul „În copacul sîngelui meu“), dovedind că moartea este trăită prin teamă.

Astfel se conturează drama fundamentală a *condiției umane*; conviețuirea conștientă cu finitudinea ei, precum și neputința de a surclasa moartea datorită imperfecțiunii umane: „*sîntem... contrabandiști de suflete... jongleri cu inimă de cîrpă... și vărsăm lacrimi de crocodil... ne plimbăm din trup în trup... cu aceeași ritmicitate sub dictatul ruinei*“ (poemul „Osmoza rănilor“).

Această dublă apartenență și conștientizarea finitudinii îi poate facilita omului împăcarea cu deznodământul final: „*ne dăm întâlnire cu umbrele*“ (poemul „Niciodată nu luăm moartea în serios“) „*umbra apropiindu-se-ncet*“ – ca o ademenire – „*ca o ghilotină cu aripi*“ (poemul „Ademenire“) în decorul edenic al unei grădini, în care moartea ar putea fi o iubitoare mamă ce-și „*mîngîie copilul*“. Poate și din aceste motive „*niciodată nu luăm moartea în serios*“.

Blînda acceptare a morții ce „*se plimbă grațioasă/ ca o lebădă neagră*“ ne-ar face să credem că viața este „*doar o mirare între două ascunderi*“ (poemul „Sensul vieții“) și numai moartea este un „*geniu în mînuirea timpului bumerang*“ (poemul „Singularul geniu“) care ne poate aduce din nou la ființare, pentru că „*viața este doar un sevraj/ între două doze de moarte*“ (poemul „Sevraj între două doze de moarte“).

Sensul acestei ultime sintagme, că viața ar fi suferință și că doar moartea ar aduce liniștea mult dorită, confirmă concepția lui Eminescu „*căci vis al morții eterne/ e viața lumii întregi*“. Caragea susține că trecerea tandră „*dintr-o lume în alta/ cu vîsla prin ape mînat de Charon*“ se poate realiza consensual, împărțind „*timpul în veșnicii egale/ vom trage o linie peste care vom trece iubind*“ (poemul „Charon, rătăcitorul Charon“).

Soluția trecerii în moarte prin iubire, îl apropie de marea doctrină critică a creștinismului, pentru că „*numai poetul știe cîtă dragoste/ este în casa cuvintelor sale*“, parodiind o faustică iluzie a carnavalului fericirii unde „*moartea poartă o mască surîzătoare*“ (poemul „Casa cuvintelor“).

Mai mult de atît, poetul consideră moartea ca o componentă esențială vieții, prin rolul esențial al finitudinii: „*o cădere de cortină*“ (premeditată) „*e verbu-n care cercul se închide/ și noi sîntem mirarea ce desfide/ fatalitatea timpului prezent*“ (poemul „Supoziții“).

Astfel, problematica morții, atât de prezentă în toate volumele anterioare (trăită cu intensitate în poetica sa), pare a-și fi găsit rezolvarea în finalul acestui volum printr-un iluzoriu consens *viață-moarte*, încheindu-se un pact al egalității între cele două treceri, un fel de *up-down* acceptat, cu seninătate, de ambele părți.

Întocmai ca Eminescu în „Odă în metru antic“ unde susține că „*nu credeam să-nvăț a muri vreodată*“, prin acest superb volum de poeme, cât și prin întregu-i demers liric, din volumele anterioare, Ionuț Caragea ne oferă fundamentala cheie de a învăța să trăim și să murim cu demnitate.

Valeriu Cușner
16 februarie 2010